

STUDIUL PERSONALITĂȚII ADOLESCENȚILOR DELINCVENȚI

THE STUDY OF THE PERSONALITY OF DELINQUENT ADOLESCENTS

Igor Racu, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar,

UPS „Ion Creangă” din Chisinau,

Eliza Penelopa Nicolaescu, dr. în psihologie,

Spitalul de Psihiatrie „Eftimie Diamandescu”, București

Igor Racu, Ph.D., university professor,

”Ion Creanga” SPU, Chisinau

ORCID: 0000-0001-8143-4908

Eliza Penelopa Nicolescu, PhD,

Psychiatric hospital Eftimie Diamandescu, București

ORCID: 0000-0002-2338-2190

CZU:159.922.763:343.915

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p55-61

Abstract

This article is a brief presentation of the results obtained in the doctoral research "Development of the personality of delinquent adolescents". A comparative experimental research on personality development in delinquent and non-delinquent adolescents was conducted, differences in their personality profile were established, the clinical profile of adolescents with delinquent patterns was assessed, maladaptive coping strategies and the level of moral development of adolescent offenders were determined. the development of the personality of delinquent adolescents through the implementation of a formative program of dual psychological intervention having as major objective the decrease of the delinquent potential.

Key-words: personality, development, adolescence, delinquency.

Delincvența desemnează fenomene complexe, des întâlnite în societatea contemporană. Fenomenul dat este extrem de studiat în scopul de a găsi cele mai bune mijloace de prevenire și combatere a diferitelor forme de delincvență. Ca formă distinctă de devianță, delincvența juvenilă constituie un fenomen complex, care definește ansamblul conduitelor aflate în conflict cu valorile ocrotite de norma penală[12, p.58].

Cercetătorii au elaborat o serie de studii teoretice și practice privind fenomenul delincvenței juvenile, cu prezentarea unor cazuri relevante și a modului de abordare și intervenție din perspectivă psiho-socială precum: R. Boudon, D. Banciu, S. Rădulescu, S. Brehm, D. Farington, T. Moffit, D. DeMatteo, E. Cauffman, R. Loeber, C. Soto [2, 3, 12, 13, 14, 15, 16, 17].

Analiza multidimensională a delincvenței creează posibilitatea înțelegerii fenomenului la diferite nivele [1, p.14]:

- dimensiunea statistică se referă la mărimea și predictibilitatea fenomenului în funcție de analiza dinamicii sale (în procente, medii, analize factoriale) în corelație cu diverși indicatori sociali, economici, culturali, geografici etc.;

- dimensiunea juridică se referă la modalitatea și formele de încălcare a normelor legale, sistemul de pedepse în funcție de gravitatea faptelor și modalitățile de prevenire a recidivei;

- dimensiunea sociologică pune delincvența în raport cu anomia socială, cu inadaptația și ostracizarea socială;

- dimensiunea psihologică se referă la structura psihismului uman, la personalitatea, la atitudinile și motivațiile delincventului pentru comiterea faptei;

- dimensiunea economică se referă la costurile prilejuite de comiterea faptei prin evidențierea costurilor determinate de consecințele directe și indirecte ale diferitelor infracțiuni;
- dimensiunea prospectivă se referă la evoluția în viitor a fenomenului și tendința spre delincvență a anumitor indivizi sau grupuri sociale.

Scopul cercetării a constat în identificarea particularităților specifice adolescenților delincvenți și elaborarea și implementarea unui program de intervenție psihologică duală de ameliorare a potențialului delincvent al acestor tineri.

Obiectivele stabilite pentru îndeplinirea scopului mai sus enunțat al cercetării au fost:

- analiza, studierea și explicitarea modelelor teoretice privind dezvoltarea personalității delincvente;
- elaborarea unei metodologii de diagnosticare a specificului delincvent la adolescenți;
- studierea comparativă a adolescenților delincvenți, respectiv a particularităților lor psihologice în raport cu adolescenții non-delincvenți;
- estimarea gradului de psihopatie infrațională la adolescenții delincvenți;
- determinarea particularităților personalității adolescenților delincvenți;
- evaluarea profilului clinic al tinerilor cu pattern delincvent;
- determinarea strategiilor de coping dezadaptativ și al nivelului de dezvoltare morală al infractorilor adolescenți;
- elaborarea și implementarea unui program de intervenție psihologică duală având ca obiectiv ameliorarea potențialului delincvent;
- formularea recomandărilor psihologice cu caracter practic de diminuare a particularităților specifice pattern-ului deviant la adolescenți.

În cercetarea experimentală constatativă au participat 210 de adolescenți cu vârste între 14 ani și o zi și 17 ani și unsprezece luni, împărțiți în două loturi: primul format din 102 adolescenți delincvenți și al doilea alcătuit din 108 adolescenți non-delincvenți, elevi de liceu.

Ipoteza generală pentru experimentul de constatare: am presupus că profilul psiho-social și clinic al adolescentului delincvent este diferit de cel al adolescentului non-delincvent. Manifestările, nivelurile și dinamica comportamentului delincvent la adolescenți sunt determinate de un complex de factori de risc și vulnerabilitate dinamici precum nivelul de psihopatie infrațională, tipul de trăsături de personalitate, particularitățile profilului clinic, de strategiile de coping utilizate, de nivelul de dezvoltare morală, dar și de factori statici precum: factori asociați climatului familial, factori asociați mediului școlar și factori asociați comunității.

Ipoteze operaționale: 1. Presupunem că adolescenții delincvenți prezintă o personalitate structurată dizarmonic asemănătoare prototipului de psihopat infrațional în raport cu adolescenții non-delincvenți; 2. Presupunem că adolescenții delincvenți raportează un profil de personalitate distinct față de cei non-delincvenți; 3. Presupunem că adolescenții delincvenți raportează un profil mai accentuat clinic în ceea ce privește tulburările psihopatologice în comparație cu adolescenții non-delincvenți, mai ales pe scalele de externalizare (tb. de conduită, dependența de substanțe, predispoziția spre violență, probleme școlare); 4. Presupunem că adolescenții delincvenți folosesc strategii de coping diferite de cei non-delincvenți; 5. Presupunem că adolescenții delincvenți prezintă un nivel de dezvoltare morală semnificativ mai redus față de adolescenții fără pattern delincvent.

Instrumentele administrate: PCL-R, Hare Psychopathy Checklist-Revised (Scala de psihopatie revizuită), Testul ABCD-M inventar de personalitate de tip BIG Five, Testul APS-SF Scala de evaluare a tulburărilor clinice din adolescență – forma scurtă, Testul CERQ Chestionarul de evaluare a copingului cognitiv-emoțional și modelul dezvoltării morale al lui Kohlberg.

Testul PCL-R indică nivelul de asemănare cu prototipul individului delinvent prin anumite trăsături ce sunt în concordanță cu criteriile din DSM IV cu privire la tulburarea de personalitate de tip antisocial. Am stabilit experimental că toți subiecții delincvenți prezintă o structură de personalitate în curs de structurare dizarmonică devenind, deja, de la vârsta adolescenței niște psihopați infraționali, iar foarte mulți dintre ei, circa 79,4%, prezentând un nivel ridicat de potrivire cu prototipul individului cu pattern deviant, antisocial. Au fost identificate diferențe semnificative statistic între adolescenții delincvenți și cei non-delincvenți ($\chi^2(4)=182,04$ și $p<0,05$, mărimea efectului fiind foarte ridicată V (Cramer)=0,900) sub aspectul potrivirii cu prototipul Psihopatului Infrațional.

Rezultatele la testul ABCD-M pentru determinarea factorilor de personalitate Big Five sunt prezentate în figura 1.

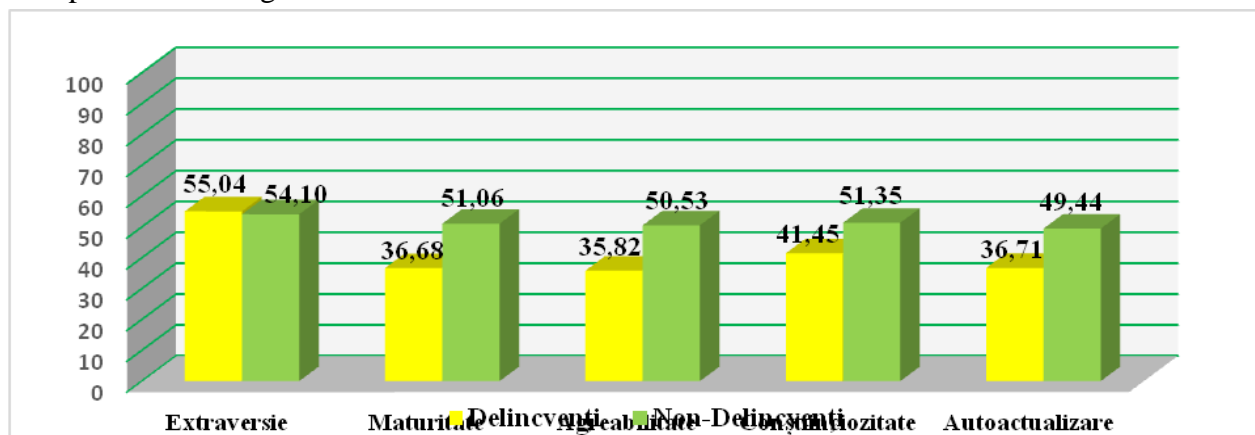

Fig. 1. Rezultate medii la testul ABCD-M

Analizând datele obținute la testul ABCD-M prin aplicarea testului de corelație neparametrică Spearman și prototipul psihopatului infrațional din PCL-R am constatat corelații pozitive la anumiți subfactori de personalitate din Extraversie precum: Activismul ($r=0,270$, $p<0,001$); Optimismul ($r=0,261$, $p<0,001$) și Abilitățile Interpersonale ($r=0,230$, $p<0,001$) și multe corelații negative la majoritatea factorilor de personalitate: la Maturitate $r=-0,640$, $p<0,001$ (cu fațetele Respect $r=-0,419$, $p<0,001$; Adaptare $r=-0,442$, $p<0,001$; Prietenie $r=-0,260$, $p<0,001$; Forța Inhibiției $r=-0,203$, $p<0,001$ și Forța Eului $r=-0,488$, $p<0,001$) la Agreabilitate $r=0,603$, $p<0,001$ (cu fațetele: Altruism $r=-0,262$, $p<0,001$; Romanticism $r=-0,302$, $p<0,001$; Căldură Afectivă $r=-0,292$, $p<0,001$; Empatie $r=-0,511$, $p<0,001$; Onestitate $r=-0,301$, $p<0,001$), la Conștiinciozitate $r=-0,510$, $p<0,01$ (cu fațetele; Spirit de Perfecțiune $r=-0,350$, $p<0,001$; Raționalitate $r=-0,350$, $p<0,001$ și Planificare $r=-0,321$, $p<0,0001$) și la Autoactualizare $r=-0,598$, $p<0,001$ (cu fațetele: Aprofundare $r=-0,310$, $p<0,001$; Toleranță $r=-0,252$, $p<0,001$; Rafinare $r=0,477$, $p<0,001$; Independență $r=-0,305$, $p<0,001$ și Creativitate $r=-0,312$, $p<0,001$).

Rezultate prezentate ne permit să afirmăm că un nivel scăzut de Maturitate (cu toate componentele) și de Autoactualizare (cu toate fațetele sale), precum și o parte din subfactorii Conștiinciozității și Agreabilității de nivel scăzut, devin factori de vulnerabilitate dinamici, în

prezența cărora crește probabilitatea apariției comportamentului delincvent la adolescenți. Analiza statistică ne-a permis să demonstrăm că extraversiunea nu poate fi considerată factor de vulnerabilitate în apariția delincvenței la adolescenți.

Rezultatele la testul APS-SF de evaluare a profilului clinic.

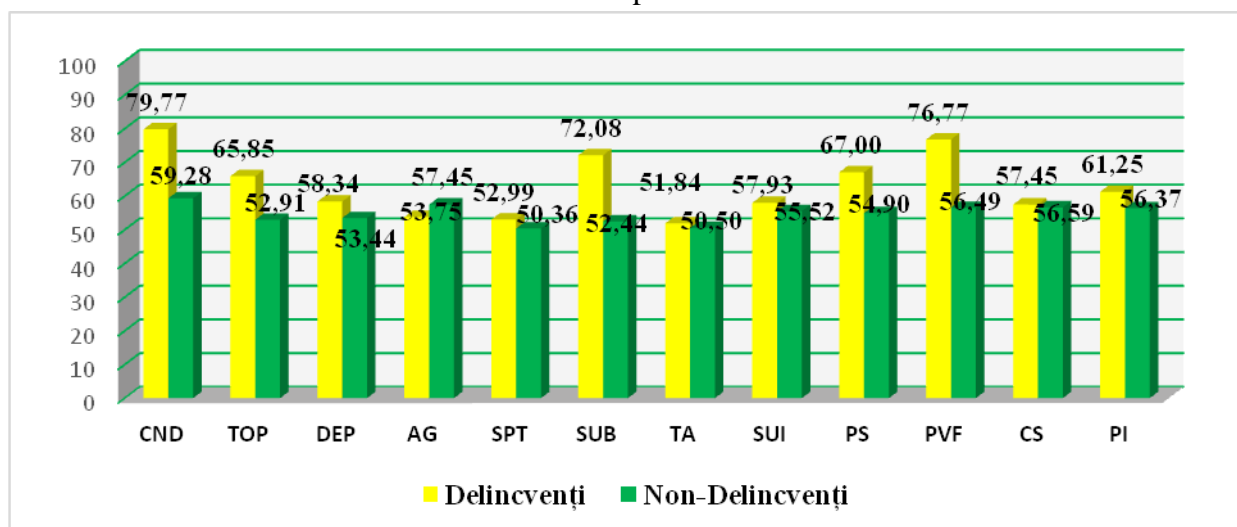

Fig. 2. Rezultate medii la testul APS-SF

Analizând corelațiile dintre datele obținute la testul APS-SF și prototipul psihopatului infracțional constatăm corelații pozitive semnificative la tulburările de externalizare, tulburarea de conduită fiind sindromul întâlnit cel mai frecvent la psihopatul infracțional ($r=0,596$, $p<0,001$), urmată de predispoziția spre violență ($r=0,490$, $p<0,001$), de tulburarea opoziționismului provocator ($r=0,484$, $p<0,001$), de problemele școlare ($r=0,379$, $p<0,001$) și de dependența de substanțe ($r=0,279$, $p<0,001$). Aceste date ne permit să afirmăm că tulburările de externalizare precum: tulburarea de conduită, predispoziția spre violență, tulburarea opoziționismului provocator, problemele școlare și dependența de substanțe, pot fi considerate factori de vulnerabilitate dinamici, în prezența cărora crește probabilitatea apariției comportamentului delincvent la adolescenți.

Rezultatele la testul CERQ de evaluare a strategiilor de coping cognitiv-emoțional utilizate sunt prezentate în tabelul 1.

Tabel 1. Rezultatele medii la testul CERQ

Dimensiuni CERQ	Tip de subiect	Medie	Abatere standard
Autoculpabilizare	GD	51,37	11,442
	GnD	61,66	11,922
Acceptare	GD	45,46	16,051
	GnD	58,76	16,343
Ruminare	GD	56,21	9,038
	GnD	57,13	12,538
Refocalizare pozitivă	GD	39,10	8,032
	GnD	48,07	14,291
Refocalizare pe planificare	GD	41,54	10,012
	GnD	51,09	14,770
Reevaluare pozitivă	GD	41,37	10,053
	GnD	50,61	15,586
Punere în perspectivă	GD	39,63	9,186
	GnD	48,12	13,097
Catastrofare	GD	40,85	9,855

	GnD	51,07	15,000
Culpabilizarea celorlalți	GD	65,63	10,946
	GnD	53,56	16,815

S-au obținut diferențe semnificative la următoarele stiluri de coping cognitiv-emoțional: la Autoculpabilizare ($\chi^2(2)=64,140$, $p<0,05$), Ruminare ($\chi^2(2)=64,140$, $p<0,05$), Refocalizare pozitivă ($\chi^2(2)=59,296$, $p<0,05$), Refocalizare pe planificare ($\chi^2(2)=21,120$, $p<0,05$), Reevaluare pozitivă ($\chi^2(2)=33,765$, $p<0,05$), Punerea în perspectivă ($\chi^2(2)=25,559$, $p<0,05$), Catastrofare ($\chi^2(2)=45,214$, $p<0,05$), Culpabilizarea celorlalți ($\chi^2(2)=32,249$, $p<0,05$). Analizând corelațiile dintre datele obținute la testul CERQ și prototipul psihopatului infracțional am constatat o corelație pozitivă semnificativă la coping-ul de tip „culpabilizarea celorlalți” întâlnit des ca mod de gândire la psihopatul infracțional ($r=0,300$, $p<0,001$), urmată de corelații negative la aproape toate celelalte strategii de coping. Astfel, cu cât este mai utilizat stilul de coping „Culpabilizarea Celorlalți” de către adolescentul delincvent, cu atât mai mult acesta se va apropia de prototipul psihopatului infracțional, neasumându-și responsabilitatea faptei, învinovățindu-i pe ceilalți de nerealizările sale, neavând capacitatea de a aprecia critic consecințele delictului. Aceste rezultate ne permit să afirmăm că folosirea frecventă a „Culpabilizării Celorlalți” ca mecanism de coping, poate fi considerat factor de vulnerabilitate dinamic și contribuie la creșterea probabilitatea apariției comportamentului delincvent la adolescenți.

Rezultatele la testul Kohlberg ne indică un nivel scăzut de dezvoltare morală pe care îl au adolescenții delincvenți în raport cu cei non-delincvenți, explicând astfel judecata morală egocentrică a acestora care-și urmăresc doar propriile interese, bazându-se pe consecințele propriilor comportamente, iar orientarea făcându-se numai în funcție de recompensă.

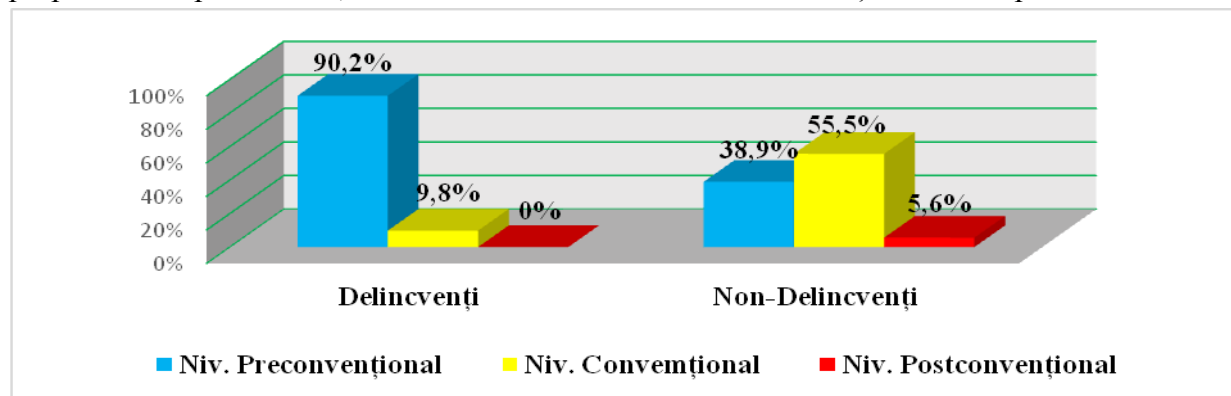

Fig. 3. Distribuția subiecților în funcție de variabila - nivel de dezvoltare morală

Scopul experimentului formativ a fost diminuarea potențialului delincvent al adolescenților prin activarea resurselor personale și dezvoltarea abilităților de gestionare emoțională și comportamentală. *Ipoteza experimentului formativ* o reprezintă presupunerea că prin intervenții psihologice special organizate este posibilă o diminuare a potențialului delincvent al adolescenților.

Cercetarea formativă a fost realizată cu participarea a 24 de adolescenți delincvenți dintre care 16 de gen masculin și 8 de gen feminin împărțiți în *Grupul experimental (GE)* format din 12 subiecți (8 băieți și 4 fete) și *Grupul de control (GC)*, format tot din 12 subiecți, comparabil din punct de vedere statistic cu primul (vârstă, gen, nivel de delincvență). Membrii grupului experimental GE au participat la mai multe tipuri de programe de intervenție psihologică: familială, individuală și de grup, pe o perioadă de aproximativ 10 luni, iar adolescenții din

grupul de control nu au participat la programul de intervenție psihologică duală. Criteriile de selecție pentru participarea la grupul de intervenție psihologică au fost cele ale apartenenței la categoria adolescent delincvent, precum și criteriul recidivist sau non-recidivist.

Fig. 4. Abordarea duală a intervenției psihologice la adolescenții delincvenți

În scopul evaluării eficienței și utilității programului de intervenție psihologică duală în vederea diminuării potențialului delincvent la adolescenți a fost realizat experimentul de control. Programul formativ își dovedește eficiența prin realizarea a trei comparații statistice: grup experimental în test/retest; grup experimental/grup de control în retest și grup de control în test/retest.

Rezultatele experimentului formativ și de control arată că intervenția psihologică privind ameliorarea potențialului delincvent trebuie să fie de tip dual și include atât adolescenții, cât și pe părinții acestora. Pentru adolescenți, aceasta presupune o serie de obiective: managementul furiei, psiho-educația, managementul emoțiilor, cognițiilor și comportamentului și îmbunătățirea relaționării sociale. Obiectivele consilierii părinților sunt: dezvoltarea abilităților parentale, psiho-educația, analiza și integrarea propriei istorii de delincvență, sistemul de pedepse și recompense în familie, stabilirea unor roluri și a limitelor clare, îmbunătățirea relaționării, echilibrarea modelului educațional. Datele obținute în urma aplicării programului formativ demonstrează eficacitatea modelului dual privind ameliorarea potențialului delincvent în rândul adolescenților.

BIBLIOGRAFIE

1. BAN, E. *Problemele sociale în România și delincvența juvenilă*. București: Pro Universitaria, 2013. 14-15 p. ISBN 978-606-647-736-9.
2. BANCIU, D. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile. Adolescența între normalitate și devianță*. București: Editura Medicală, 1990. 38-54. ISBN: 973-39-0112-1.
3. BOUDON, R.(coord). *Tratat de sociologie*. București: Humanitas, 1999 .439-452 p. ISBN: 973-28-0759
4. GOLU, M. *Dinamica personalității*. București: Paideea, 2005. 87 p. ISBN: 973-596-281-0.
5. HOLDEVICI, I. *Psihoterapii scurte*. București: Ceres , 2000. 274 p. ISBN: 973-40-04743
6. MINULESCU, M. Big Five ABCD–M. *Manual tehnic și interpretativ*. Cluj-Napoca: Sinapsis, 2008. 88-117 p., 174-221 p. ISBN: 978-606-795-056-4.
7. NICOLAESCU, E.P. Coping-ul la adolescenții delincvenți. În: *Psihologie. Pedagogie specială. Asistență socială*. Chișinău, 2021, nr. 1(62). 54-65 p. ISSN: 1857-0224
8. NICOLAESCU, E. P. Dezvoltarea personalității la adolescentul delincvent. În: *Buletin de Perinatologie* din Chișinău, 2021, nr. 1(90). 30-35 p. ISSN: 1810-5289
9. NICOLAESCU, E. P. Abordări teoretice ale personalității delincvente la adolescenți În: *Revista de Studii Psihologice* din București, 2016, nr. 3. 193-215 p. ISSN 2360-3690.
10. NICOLAESCU, E. P. Cercetarea factorilor de risc la adolescenții delincvenți. În: *Volumul de lucrări al Conferinței doctoranzilor și postdoctoranzilor din cadrul UPS "Ion Creangă"*. Chișinău, 2017. Nr. 16 (2). ISSN:1857-0267, ISBN: 978-9975-46-423-9.

11. RACU, I. *Psihodiagnoză. Statistica psihologică*. Chișinău: UPS Ion Creangă, 2017. 520 p. ISBN 978-9975-46-321-8.
12. RĂDULESCU, S. M. *Sociologia devianței*, București: Editura Victor, 1998. 48-52 p. ISBN: 973-97318-8-0.
13. BREHM, S.S.; KASIN, S. M. *Social Psychology*. Boston: Houghton Miffling Company, 1989. 132-135 p. ISSN: 2094-1420.
14. CAUFMAN, E. Gender Differences in Mental Health Symptoms among Delinquent and Community Youth. In: *Violence and Juvenile Justice* 5, no. 3, 2007. pp. 287–307. ISSN 335-387.
15. DEMATTEO, D.; MARCZYK, G. Risk factors, protective factors, and the prevention of antisocial behavior among juveniles. In: *Juvenile delinquency: Prevention, assessment, and intervention*. New York: Oxford University Press, 2005. 19-44 p. ISBN: 978-0195160079.
16. FARRINGTON, D. P. *Key results from the first forty years of the Cambridge Study in Delinquent Development in Taking Stock of Delinquency*. New York: Kluwer Academic, 2003. 137-183 p. ISBN: 306-47945-1-5.
17. LOEBER, R.; CAPALDI, D. M.; COSTELLO, E. *Gender and the development of aggression, disruptive behavior and delinquency from childhood to early adulthood. Disruptive behavior disorders*. New York: Springer, 2013. 137-160 p. ISBN: 978-1-4614-7557-6.

OBIECTIVE ȘI STRATEGII ÎN STUDIUL DEZVOLTĂRII MECANISMELOR DE COPING

GOALS AND STRATEGIES FOR STUDYING THE DEVELOPMENT OF COPING

*Igor Racu, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar,
UPS „Ion Creangă ” din Chisinau,
Maria Nicoleta Mocanu, doctorand anul I,
UPS „Ion Creangă ” din Chisinau,
psiholog principal – psihoterapeut integrativ Constanța, România*

*Igor Racu, Ph.D., university professor,
”Ion Creanga” SPU, Chisinau
ORCID: 0000-0001-8143-4908
Maria Nicoleta Mocanu, PhD student
”Ion Creanga” SPU, Chisinau,
senior psychologist-integrative psychotherapist, Constanța, Romania
ORCID:0000-0003-0235-3646*

CZU: 159.94

DOI: 10.46728/c.v1.25-03-2022.p61-67

Abstract

Coping is the product of a multi-level system, including subsystems (physiological, neurological, emotional, attentional, cognitive, motivational). Coping processes work on many levels and time scales: as a process of adaptation, as part of resilience in development niches, as an episodic process between days and months and as an interactive regulatory process, inducing endocrine responses at the system level, nervous system, as well as the secretion of hormones involved.